

32. ชื่อเรื่อง สถาปัตยกรรมทางศาสนาของชุมชนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดปัตตานี

ผู้แต่ง วสันต์ ชีวะสารณ์

สถานที่พิมพ์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี คณะศึกษาศาสตร์

ปี พ.ศ. 2544

ชนิดเอกสาร งานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะทางสังคมโดยภาพรวมของชุมชนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดปัตตานี สิ่งก่อสร้างที่เกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีทางศาสนา (การละหมาด) วิวัฒนาการสถาปัตยกรรมทางศาสนาอิสลาม รูปแบบและองค์ประกอบสถาปัตยกรรมทางศาสนา ของชุมชนชาวไทยมุสลิม ในจังหวัดปัตตานีครอบคลุมพื้นที่รวม 12 อำเภอ กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยเป็นสถาปัตยกรรมทางศาสนาอิสลามประเภทบาหลีเฮฮู สุเหร่า และมัสยิด เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาเอกสาร และการเก็บข้อมูลภาคสนามผลการวิจัยพบว่า ลักษณะทางสังคมโดยภาพรวมของชุมชนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดปัตตานี มีประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามมากที่สุดถึงร้อยละ 79.58 มีความหนาแน่นอยู่ในเขตอำเภอเมืองปัตตานี ประกอบอาชีพทางการเกษตร การประมงชายฝั่ง ค้าขาย และรับจ้างตั้งบ้านเรือนอยู่ในพื้นที่เกี่ยวข้องกับอาชีพรวมกันอยู่เป็นชุมชนไทยมุสลิม มีสุเหร่า หรือมัสยิดเป็นศูนย์กลางของชุมชน การใช้ภาษาในการสื่อสารนิยมพูดภาษามลายูในหมู่พวกเดียวกัน ส่วนการสื่อสารทั่วไปพูดภาษาไทยสิ่งก่อสร้างที่เกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีทางศาสนา (การละหมาด) ได้แก่ บาหลีเฮฮู สุเหร่า และมัสยิด นอกจากใช้ประกอบพิธีทางศาสนาแล้วยังเป็นสถานที่รับความรู้ การอบรมทางศาสนาและการดำเนินชีวิต อีกทั้งยังเป็นแหล่งความศรัทธาของชาวไทยมุสลิมด้วยศาสนสถานเหล่านี้ได้มีการก่อสร้างขึ้นอย่างปราณีตและได้รับการดูแลทำนุบำรุงจากชุมชนเป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังมีการก่อสร้างศาลาละหมาดขึ้นในสถานที่ต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในการประกอบพิธีทางศาสนาของชาวไทยมุสลิม วิวัฒนาการสถาปัตยกรรมทางศาสนาของชุมชนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดปัตตานีมีวิวัฒนาการที่ได้รับอิทธิพลจากภายนอก และวิวัฒนาการจากภายในบริเวณจังหวัดปัตตานีเอง ในระยะแรกการก่อสร้างอาคารทางศาสนาอิสลามมีขนาดเล็ก ใช้ไม้เป็นวัสดุ การก่อสร้างได้รับอิทธิพลจากชาว บาหลี เช่น บาหลีเฮฮูที่บ้านควนลังกา และสุเหร่าอาโฮ ที่บ้านตันหยง ส่วนอาคารที่สร้างด้วยอิฐ เช่น มัสยิดกรือเซะ มีการนำโค้งแหลม แบบโกธิคมาใช้ และที่มัสยิดดาโต๊ะมีการนำโค้งครึ่งวงกลม ซึ่งเป็นแบบการก่อสร้างของจักรวรรดิออตโตมันในตุรกีมาใช้ และการใช้โดมขนาดใหญ่เป็นหลังคาคลุมห้องโถง ซึ่งเป็นแบบสถาปัตยกรรมที่ใช้กันในเปอร์เซียและอินเดีย การส่งสัญญาณเรียกชาวมุสลิมให้มาประกอบพิธีละหมาดที่สุเหร่าหรือมัสยิด ระยะแรกใช้กลองขนาดใหญ่ยาวประมาณ 1.5 เมตร ต่อมาได้มีการสร้างหอนาฬิกา และติดตั้งลำโพงขยายเสียงใช้แทนเสียงกลองรูปแบบและองค์ประกอบสถาปัตยกรรมทางศาสนาในจังหวัดปัตตานี มีรูปแบบแตกต่างกันตามขนาดของอาคาร และวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง เช่น บาหลีเฮฮูมีรูปแบบคล้ายบ้านพักอาศัยของชาวไทยมุสลิมทั่วไป โครงสร้างใช้ไม้เป็นวัสดุในการก่อสร้าง เมื่อชุมชนขยายตัวมากขึ้นจึงมีการก่อสร้างสุเหร่า ซึ่งมีรูปแบบแตกต่างจากบ้านพักอาศัยและเป็นอาคารมีขนาดใหญ่ขึ้นสำหรับ

ประกอบพิธีทางศาสนา โครงสร้างทั่วไปยังใช้ไม้ในการก่อสร้างและรูปทรงหลังคายังเหมือน บาลาเซาะห์ เริ่มมีการก่อสร้างห่อหุ้มชันประจำสุเหร่าใช้ไม้ในการก่อสร้างเป็นหอสูง ส่วนบนสุดมี หลังคามุงด้วยสังกะสี จากการติดต่อกับโลกภายนอกและความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยี การก่อสร้างจึงมีการนำคอนกรีตเสริมเหล็กและก่ออิฐฉาบปูนมาใช้ในการก่อสร้างมัสยิดที่มีขนาดใหญ่ กว่าสุเหร่า เพื่อเป็นศูนย์กลางของการประกอบพิธีทางศาสนาของชาวไทยมุสลิมสำหรับชุมชนขนาดใหญ่ การใช้วัสดุก่อสร้างแบบนี้ทำให้สามารถออกแบบสถาปัตยกรรมทางศาสนาในจังหวัดปัตตานี ให้มีความงดงามและรูปแบบหลากหลายมากขึ้น ได้มีการนำองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่นิยมใช้ กันในต่างประเทศมาใช้ในการออกแบบและก่อสร้างมัสยิดในจังหวัดปัตตานีการก่อสร้างอาคารทาง ศาสนาอิสลามทั้งบาลาเซาะห์ สุเหร่า และมัสยิดมีลักษณะเกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลาม กล่าวคือ ด้านหน้าของอาคารหันไปทางทิศตะวันออก ด้านหลังเป็นทิศตะวันตกซึ่งเป็นทิศทางสู่เมืองมักกะฮ์ ส่วนกลางของผนังอาคารด้านทิศตะวันตกมีการสร้างผนังยื่นจากตัวอาคารแบบโค้งเรียกว่า Mihrab ภายในผนังโค้งมีแท่นเรียกว่า มิมบร ใช้สำหรับให้อิมามกล่าวนำสวดในพิธีละหมาดหรือให้อาวาท อบรมแก่ผู้สลิที่หันหน้าไปทางทิศตะวันตก ด้านหน้าอาคารเป็นลานโล่งจะมีบ่อน้ำหรือที่สำหรับชำระ ร่างกายก่อนเข้าพิธีละหมาด